

ROK TRZYDZIESTY ÓSMY

ZESZYT CZWARTY

RUCH PRAWNICZY
EKONOMICZNY
i SOCJOLOGICZNY

ORGAN
UNIwersytetu im. A. Mickiewicza
i Akademii Ekonomicznej
w Poznaniu

KWARTAŁ CZWARTY

WARSZAWA — POZNAN 1976
PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE

KOMITET REDAKCYJNY

Redaktorzy

Stanisław Borowski, Stanisław Kowalski (zast. redaktora naczelnego),
Anna Michalska (sekretarz redakcji), Alfred Ohanowicz (redaktor na-
czelny), Stanisław Smoliński (zast. rad. naczelnego)

Członkowie

Wiktor Jaśkiewicz, Seweryn Kruszczyński, Andrzej Kwilecki, Adam
Łopatka, Władysław Markiewicz, Teresa Rabska, Zbigniew Radwański,
Aleksander Ratajczak, Tadeusz Szczurkiewicz, Jacek Trojanek, Waclaw
Wilczyński, Franciszek Wróblewski, Zbigniew Zakrzewski

Adres Redakcji

ul. Czerwonej Armii 90, 61-809 Poznań, Coll. Iuridicum UAM
pokój 6, tel. 644-41, w. 290

Copyright *by*
Państwowe Wydawnictwo Naukowe
Warszawa 1976

Printed in Poland

PAŃSTWOWE WYDAWNICTWO NAUKOWE — ODDZIAŁ W POZNANIU

Nakład 1632 + 128 eg. Ark. wyd. 25,0. Ark. druk. 20,125. Papier druk. sat. V kl.
70 g, 70X100. Oddano do składania 30 VIII 1976 r. Podpisano do druku 23 XII 1976 r.
Druk ukończono w grudniu 1976 r. Nr zam. 560/201. H-16/902. Cena zł 30,—

DRUKARNIA UNIWERSYTETU IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

PROFESOR DOKTOR TADEUSZ CYPRIAN

Tadeusz Cyprian urodził się 21 II 1898 r. w Zabłotowie pod Śniatyniem. Ojciec jego był inspektorem uprawy tytoniu. W roku 1916 ukończył III Gimnazjum we Lwowie i zapisał się na Wydział Chemii Uniwersytetu im. Jana Kazimierza. W tym jednak okresie powołany został do czynnej służby wojskowej w armii austriackiej i skierowany na front włoski, gdzie dostał się do niewoli. Udaje mu się jednak ucieczka, przedostaje się do Francji i tam jako ochotnik zgłasza się do służby w lotnictwie. Zostaje przyjęty i wcielony do armii francuskiej, w której służy w charakterze obserwatora lotniczego i fotografa.

Lotnictwo stało się dla Tadeusza Cypriana niezwykłą przygodą, przepojoną romantyką, ryzykiem i rozległymi perspektywami. Katastrofa lotnicza, z której wychodzi ciężko ranny, powoduje długi okres leczenia. Pobyt w szpitalu i dalszą rekonwalescencję wykorzystuje na naukę. Zapisuje się na Wydział Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. W roku 1919 zostaje zwolniony do rezerwy. Kontynuuje studia na Wydziale Prawa. Podejmuje naukę w Akademii Handlowej. W 1922 roku na Uniwersytecie Jagiellońskim uzyskał dyplom doktora praw. W tym samym roku złożył egzamin dyplomowy w Akademii Handlowej.

W roku 1922 rozpoczyna w Krakowie aplikację sądową, po ukończeniu której, w 1925 roku, podejmuje pracę na stanowisku sędziego grodzkiego w Poznaniu. Tadeusz Cyprian nie zraża się początkowymi trudnościami, w poznańskim obowiązuje bowiem jeszcze prawo niemieckie i z wolna krok po kroku, rozwijając pracę naukową w dziedzinie prawa karnego, wspina się po szczeblach sądowej hierarchii. W 1928 roku przechodzi do sądu okręgowego, w 1933 roku do sądu apelacyjnego, a w 1938 roku zostaje prokuratorem Sądu Najwyższego. Dalszy rozwój kariery zawodowej przerywa wybuch drugiej wojny światowej.

Tadeusz Cyprian jako porucznik rezerwy lotnictwa został powołany do służby czynnej w I Pułku Lotniczym. Wraz ze swoim oddziałem przekroczył granicę rumuńską celem kontynuowania walki. Potem służył kolejno we Francji, Afryce i Anglii, gdzie, z powodu przekroczenia granicy wieku, został przeniesiony z lotnictwa do służby cywilnej. Nie pozostał jednak bezczynny. Oto w roku 1941 powstaje komisja dla badania przyczyn klęski wrześniowej, powołana przez generała Władysława Sikorskiego. Z racji posiadanego wykształcenia i znajomości języka angielskiego oraz służby w lotnictwie przypadło Tadeuszowi Cyprianowi w udziale opracowanie dla tej komisji sprawy lotnictwa, motoryzacji i przemysłu

wojennego. W wykonaniu swego zadania w latach 1941-1942 T. Cyprian przesłuchał ponad 120 oficerów lotnictwa, zapoznał się, w oparciu o dostępne dokumenty, z całokształtem organizacji danej broni, czy służby. Rezultatem tych prac była, między innymi, napisana jeszcze w Londynie w 1942 roku książka-dokument pt. *Komisja stwierdziła...*, wydana w 1960 roku, a będąca wyrazem ilustrującym prowadzone w Anglii badania komisji.

Poczynania komisji napotykały na poważne trudności i przeszkody, głównie w związku z usiłowaniami przesłuchania generała Rayskiego, szefa lotnictwa polskiego przez prawie cały okres dwudziestolecia międzywojennego. Starania trwały aż do chwili śmierci generała W. Sikorskiego, po której działalność komisji uległa poważnemu zahamowaniu, a następnie całkowicie udaremniono jej prace. Tadeusz Cyprian jako jeden z głównych członków komisji został nawet przez oddział II sztabu w Londynie postawiony w stan oskarżenia z powodu „wdzierania się w tajemnice wywiadu”. Śledztwo umorzono, ale „podsądny” wycofał się z wymienionej komisji i przeszedł do pracy w Komisji Narodów Zjednoczonych do Spraw Zbrodni Wojennych. Jako delegat polski, brał udział między innymi w układaniu zasad Statutu Norymberskiego i ekstradycji przestępców wojennych. Jednocześnie prowadził z ramienia rządu londyńskiego badania nad przyszłym ustrojem sądownictwa w Polsce.

Nadszedł rok 1945. 15 lutego, w dwa dni po podpisaniu Deklaracji Jałtańskiej Tadeusz Cyprian odmawia podpisania protestu przeciwko tej deklaracji i zgłasza chęć powrotu do kraju, nie zważając na trudną sytuację, w jakiej go stawia ta decyzja. Latem tego samego roku odwiedza przybyłego właśnie do Londynu pierwszego chargé d'affaires Rządu Jedności Narodowej dra Fiderkiewicza i na jego wniosek zostaje powołany przez ministra Sprawiedliwości dra H. Świątkowskiego do pełnienia funkcji delegata Polski w Komisji Narodów Zjednoczonych do Spraw Zbrodni Wojennych. Z jej ramienia uczestniczy w procesie przestępców wojennych w Lunenburgu, a następnie, obok prokuratorów S. Kurowskiego, dra S. Piotrowskiego i dra J. Sawickiego, jest jednym z delegatów na procesie przed Międzynarodowym Trybunałem Wojskowym w Norymberdze.

Po powrocie do kraju Tadeusz Cyprian zostaje powołany na stanowisko prokuratora Najwyższego Trybunału Narodowego w Warszawie i z tego tytułu bierze udział w procesach R. Hoessa, Oświęcimskim, Forstera, Buechlera i Goetha. W latach 1947-1948 Tadeusz Cyprian pełni obowiązki pierwszego prokuratora Najwyższego Trybunału Narodowego, następnie dyrektora Departamentu Nadzoru Prokuratorskiego w Ministerstwie Sprawiedliwości i sędziego Sądu Najwyższego, które to stanowisko piastuje do roku 1953.

Mimo ogromnego zaangażowania w pracę organów wymiaru sprawiedliwości Tadeusz Cyprian nie zaniedbuje działalności naukowej. Po-

czątkowo ogranicza się do roli wykładowcy w Wyższej Szkole Prawniczej im. Teodora Duracza. W roku 1949, po przejściu głównej fali procesów zbrodniarzy hitlerowskich, habilituje się na Uniwersytecie im. M. Kopernika w Toruniu, gdzie przedstawia rozprawę na temat „Historia Międzynarodowego Prawa Karnego”. Habilitacja umożliwia mu objęcie Katedry Prawa Karnego na Uniwersytecie im. M. Curie-Skłodowskiej w Lublinie. W 1950 roku otrzymuje nominację na profesora nadzwyczajnego Uniwersytetu im. M. Curie-Skłodowskiej. W trzy lata później Tadeusz Cyprian wraca do Poznania. Po śmierci prof. dr. J. Bosowskiego w 1957 r. zostaje kierownikiem Katedry Prawa Karnego i jednocześnie otrzymuje nominację na stanowisko profesora zwyczajnego. W roku 1968 Tadeusz Cyprian przechodzi na emeryturę.

Niezwykle bogata i wszechstronna jest działalność organizacyjno-naukowa Tadeusza Cypriana. W latach 1954-1967 pełnił lub pełni nadal następujące ważniejsze funkcje: samodzielnego pracownika nauki Instytutu Nauk Prawnych PAN (1957-1962), członka Rady Naukowej tegoż Instytutu (1957 - 1960), członka Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej dla Pracowników Nauki przy Ministrze Szkolnictwa Wyższego, członka Komitetu Nauk Prawnych PAN (1963-1966), członka Komisji Kodyfikacyjnej powołanej do opracowania projektu Kodeksu Karnego (1958-1963), członka Zespołu Rzecznawców Prawa w Radzie Głównej Szkolnictwa Wyższego (1953 -1963), członka Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce przy Ministerstwie Sprawiedliwości, członka Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz Instytutu Zachodniego, w którym w latach 1956-1957 pełni obowiązki wicedyrektora, członka grupy polskiej Association Internationale de Droit Pénal, w latach 1955-1956 dziekana Wydziału Prawa UAM, w latach 1957-1958 naczelnego redaktora Zeszytów Uniwersyteckich UAM oraz członka kolegium redakcyjnego „Problemów Kryminalistyki”.

Prof. dr Tadeusz Cyprian ma bogaty i wielostronny dorobek naukowy. Jego ranga opiera się nie tylko na liczbie opublikowanych monografii i ich odkrywczych właściwościach, ale także na ich funkcji społecznej i przydatności dla potrzeb praktyki. Ponieważ trudno byłoby w tym miejscu pokusić się o pełną jego charakterystykę i ocenę, dlatego też wskazane zostaną jedynie główne kierunki twórczości naukowej Profesora oraz najważniejsze publikacje. Głównym przedmiotem Jego zainteresowań naukowych jest problematyka przestępstw międzynarodowych. Dorobek Profesora związany jest nierozdzielnie z procesem norymberskim. W tej dziedzinie obejmuje on 18 poważnych dzieł i kilkadziesiąt artykułów, napisanych w większości wspólnie z prof. dr. Jerzym Sawickim. Wiele z nich doczekało się dwóch, a nawet trzech wydań.

Do najbardziej znaczących pozycji w tym zakresie zaliczyć należy następujące: *Agresja na Polskę w świetle dokumentów*, *Prawo Norymberskie*, *Materiały norymberskie*, *Procesy wielkich zbrodniarzy wojennych w*

Polsce, Głos ma prokurator, Wehrmacht, zbrodnia i kara. Należy dodać, że spośród książek dotyczących procesu norymberskiego dwie zostały przetłumaczone na język angielski. Są to: „*Nazi rule in Poland — 1939-1945 oraz Nuremberg in retrospect.* Wydaje się, że na podstawie takiego dorobku naukowego można z powodzeniem prof. dr. Tadeusza Cypriana zaliczyć do; wąskiego grona najwybitniejszych specjalistów z zakresu prawa karnego międzynarodowego oraz najlepszych znawców zagadnień związanych z odpowiedzialnością zbrodniarzy hitlerowskich. Wymienione wyżej tytuły weszły na stałe do lektury i świadomości przeciętnego Polaka,

Drugą, nie mniej istotną pozycję w dorobku naukowym Profesora, stanowią prace z dziedziny prawa karnego polskiego. Mnogość monografii, artykułów, recenzji i glos nie pozwala na ich szczegółowe omówienie, a jedynie na zasygnalizowanie problematyki, której dotyczą. Największe zainteresowania Tadeusza Cypriana budzą strefy pograniczne wchodzenia prawa na teren techniki, motoryzacji, medycyny, w związku z postępem i rozwojem tych dziedzin. Owocem tych naukowych dociekań było szereg prac monograficznych jak chociażby np. *Wypadki drogowe w świetle prawa karnego, Postęp techniczny a prawo karne.*

W dorobku naukowym Profesora znajdują się również opracowania dotyczące problemu chuligaństwa i odpowiedzialności lekarza, przestępczości gospodarczej. Tę dużą liczbę pozycji monograficznych uzupełniają kilkadziesiąt artykułów, kilkanaście recenzji i ponad dwadzieścia glos. Należy dodać, że wiele artykułów ukazało się w językach: angielskim, francuskim, niemieckim. Ponadto pod redakcją prof. dra Tadeusza Cypriana ukazały się, opracowane przez pracowników naukowych Katedry Prawa Karnego UAM, dwa wydania skryptu do części ogólnej kodeksu karnego.

Nie można nie wspomnieć w tym miejscu o pracy dydaktycznej Profesora. Tadeusz Cyprian był świetnym wykładowcą, operującym żywym słowem, potrafiącym wzbudzić zainteresowanie wśród słuchaczy dla umiłowanej przez Niego dyscypliny. Profesor był promotorem ogromnej liczby prac magisterskich, a także kilkunastu rozpraw doktorskich. Po przejściu na emeryturę Tadeusz Cyprian nie zerwał całkowicie z pracą naukową. W ostatnich latach powstało szereg wartościowych i cennych pozycji, z których na szczególne wyróżnienie zasługuje praca pt. *Wehrmacht, zbrodnia i kara* wydana w roku 1971.

Profesor Tadeusz Cyprian utrzymuje w dalszym ciągu bardzo żywe kontakty z Instytutem Prawa Karnego UAM. Bierze aktywny udział w posiedzeniach naukowych Instytutu, jest recenzentem wielu rozpraw doktorskich i habilitacyjnych, służy radą, pomocą i doświadczeniem, szczególnie najmłodszym pracownikom Instytutu.

Rysunek postaci prof. dr. Tadeusza Cypriana nie byłby pełen, gdyby nie wspomnieć o fotografii, życiowej pasji Profesora.

Niezwykła ambicja, ogromna żywotność nie pozwoliła mu poprzestać na sukcesach osiągniętych na polu naukowym. Zamiłowanie do fotografii zaszczerpił w Nim ojciec fotograf-amator. Już w latach 1923-1939 Profesor jest cenionym artystą fotografikiem. Z tego tytułu bierze udział w wielu wystawach i salonach krajowych oraz zagranicznych, uzyskuje między innymi dyplomy i medale w Szwajcarii, Hiszpanii, Japonii i USA.

Tadeusz Cyprian prowadzi w zakresie fotografii ożywioną działalność społeczną. Był On między innymi współorganizatorem Towarzystwa Miłośników Fotografii w Poznaniu. Prezesem Ogólnopolskiego Związku Towarzystw Fotograficznych. Pisuje też artykuły do pism fotograficznych, redaguje czasopisma fotograficzne, opracowuje podręczniki i monografie z tego zakresu, prowadzi kursy. W okresie przedwojennym Profesor był redaktorem trzech czasopism: „Polskiego Przeglądu Fotograficznego” (1926-1933), „Fotografa Polskiego” oraz „Wiadomości Fotograficznych”. Napisał około trzydziestu zwartych pozycji z zakresu fotografii, z których liczne doczekały się kilku wydań. Największą popularnością wśród nich cieszyły się: *Fotografia amatorska*, *Podręcznik fotografii Alfa*, *Podręcznik fotografii amatorskiej*, *Podręcznik fotografii dla początkujących*. Do roku 1939 Tadeusz Cyprian opublikował także w specjalistycznych czasopismach 249 artykułów o bardzo różnorodnej i bogatej tematyce.

W okresie pobytu w Anglii Profesor ogłosił rozprawę na temat przyszłości aparatów małoobrazkowych, ich konstrukcji i postulatów fabrycznych pt. *The Miniature is growing up*. Brał udział w wystawach międzynarodowych, w pracach Royal Photographic Society, której był członkiem—seniorem, oraz w „Photograns of the Year”, jako przedstawiciel fotografii polskiej.

Po wojnie działalność Tadeusza Cypriana na polu fotografii była również bardzo owocna i bogata. Profesor opublikował około 90 artykułów i książek z zakresu techniki i technologii fotograficznej. Najbardziej znaną jest książka pt. *Fotografia, technika i technologia*, która do 1975 r. doczekała się aż dziesięciu wydań. Oprócz tego Profesor brał udział w licznych salonach i wystawach, organizowano wystawy indywidualne, przychylnie przyjmowane przez krytyków i publiczność.

Profesor dr Tadeusz Cyprian w roku 1946 za udział w procesie norymberskim został odznaczony Orderem Odrodzenia Polski IV Klasy, w 1947 roku za udział w kampanii wojennej 1939-1945 Medalem Zwycięstwa i Wolności. Ponadto otrzymał Medal Dziesięciolecia, Odznakę Zasłużonego Działacza Kultury oraz za działalność na polu fotografii — Złoty Krzyż Zasługi. Podkreślenia też wymaga fakt zaangażowania się Profesora Tadeusza Cypriana w działalności polityczno-społecznej. Od 1946 roku jest Członkiem Stronnictwa Demokratycznego. Między innymi był przewodniczącym koła SD w Ministerstwie Sprawiedliwości, a w latach pięćdziesiątych członkiem Komitetu Wojewódzkiego SD w Poznaniu.

Mimo blisko osiemdziesiątego roku życia stale podróżuje; zna całą Europę, spory kawał Azji i Afryki, zarówno arabskiej jak i murzyńskiej, intensywnie studiuje architekturę mauretańsko-hiszpańską. Podróże ułatwia mu znajomość języków: niemieckiego, angielskiego, włoskiego i francuskiego. Ale nie zaprzestał pracy prawniczej; raz po raz ukazuje się jakiś artykuł, głównie na tematy „graniczne”, jak problematyka prawna w medycynie, w ochronie środowiska, w bezpieczeństwie ruchu drogowego, w walce z narkomanią; okazuje się, że problematyka prawa karnego jest tam wszędzie bardzo bogata.

Aleksander Ratajczak